

“Tsjaikovski schreef *De seizoenen* ook maar omdat hij geld nodig had”

Tsjaikovski's *De seizoenen* was oorspronkelijk een feuilleton: de partituur verscheen in twaalf delen, telkens met een gedicht erbij. Pianiste Marie François tilt dat concept naar onze tijd, samen met vier dichters. “Seizoenen wijzen ons de weg.”

Precies 150 jaar geleden componeerde Tsjaikovski *De seizoenen*, een pianowerk van zo'n vijftig minuten. Een dichter schreef er destijds poëzie bij. “Wat als we dat concept naar de eenentwintigste eeuw tillen?”, vroeg pianiste Marie François zich af. Samen met *Vonk & Zonen* maakte ze er een multimediale productie van, met muziek, poëzie en illustratie. Zij vertolkt de twaalf korte pianowerken van Tsjaikovski, de dichters Joke van Leeuwen, Lize Spit, Ester Naomi Perquin en Max Temmerman schrijven er poëzie bij. “We hebben zoiets nodig,” zegt François, “iets moois en inspirerends tussen het dreunen van het wereldnieuws door. *De seizoenen* lijkt daarvoor gemaakt.”

Weinigen kennen trouwens de ontstaansgeschiedenis, vertelt ze. “Hoewel Tsjaikovski's werken voor piano solo relatief weinig worden gespeeld, kent zowat elke pianist *De seizoenen*, of *Vremena goda*. Alleen: hij heeft het nooit bedoeld als concert, maar als een magazineproject. De partituur werd in 1876 als een twaalfdelig feuilleton in het tijdschrift *Nouvellist* gepubliceerd, zodat mensen het thuis konden spelen, telkens met een gedicht erbij om voor te dragen.”

Max Temmerman: “In Tsjaikovski's tijd schreef één dichter alle twaalf gedichten, en die waren vrij uitleggerig, met titels als 'Carnaval' (februari), bedoeld om de muziek te illustreren. Wij hebben vier dichters gekozen en het draait in onze poëzie minder om de expliciete maand - niet iedereen is in augustus bezig met de oogst binnenhalen of in september met jagen - maar meer om 'tijd' als overkoepelend thema. Tijd overspant alles, samen met de muziek.”

Het klinkt als een traditie om nostalgisch over te worden: componeren als feuilleton, samen met een dichter ...

François: “Het lijkt romantisch, maar Tsjaikovski schreef het ook maar gewoon omdat hij geld nodig had. En dat is oké: muziek is geschreven door mensen, voor mensen. Klassieke muziek is niet een en al ego op zoek naar een podium. Ik vind dat belangrijk om te benadrukken, want zoiets bepaalt mee hoe je luistert en dus wat je hoort.”

Wat kun je met ons delen dat ons anders zou kunnen doen luisteren?

François: “Tsjaikovski speelde zijn *seizoenen* oorspronkelijk lager, ronder van klank, maar tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben de nazi's de muziek hoger gestemd, naar 442 hertz. Ze vonden die scherpere, strakkere klank 'zuiverder' klinken. Wij hebben ze voor ons project weer 2 hertz lager en warmer gestemd.” (*grijnst*)

De seizoenen zijn al eeuwenlang een inspiratiebron voor kunstenaars. Wat is jullie invalshoek?

Temmerman: “Aangezien we niet, zoals in het oorspronkelijke novembergedicht 'Trojka' op zo'n gelijknamige, Russische slee met drie paarden rondtrekken: wat maakt de *seizoenen* doorheen de eeuwen universeel? Wat is 'herfstig', wat 'winters'? De gedichten proberen dat te vatten: hoe gul of hard of mooi of intriest tijd kan zijn, maar ook hoe de mens z'n strijd tegen de tijd altijd verliest. Alles gaat verder. Het is een oerthema dat ook in mijn bundel *Zondag acht dagen* zit, *en* het is een besef waarvan Marie evengoed doordrongen was op het moment dat ze Tsjaikovski's partituur opnam, 150 jaar nadat hij die had gecomponeerd.”

François: “*Seizoenen* komen elk jaar terug *en* zo wijzen ze ons de weg, maar staan we daar wel genoeg bij stil? Januari is klein *en* besloten, februari is beestig. Of, anders gezegd: recupereren we in de winter voldoende om in de lente weer te kunnen 'bloeien' *en* er in de zomer tegenaan te gaan? De muziek belichaamt dat. Ik heb geprobeerd om elke maand een uitgesproken eigenheid te geven, waar Tsjaikovski *De seizoenen* meer in één sfeer speelde. Al wordt onze versie geen kakofonie, het jaar blijft een geheel - leesbaar, hoorbaar, *en* ook visueel dankzij de illustraties van Juliane Noll.”

Iedere mens heeft vast z'n seizoen ... Jullie ook?

Temmerman: “Als ik kijk naar de gedichten: er is de jubelende Joke van Leeuwen, de bevreedende Ester Naomi Perquin *en* de beeldend-bedachtzame Lize Spit. Zelf voel ik de meeste verwantschap met de lente: de natuur die terug opleeft *en* de dagen die lengen, het gevoel opnieuw te mogen beginnen nadat we de donkerte hebben doorstaan.”

François: “Doe mij maar heel specifiek de maand december. Tsjaikovski eindigt zijn *Seizoenen* verrassend eenvoudig *en* abrupt met een walsje - luchtig *en* hoopvol, er kan op gedanst worden. De maat van een walsje - 1 2 3, 1 2 3, 1 2 3 - kan eeuwig doorgaan, *en* hij vertolkt zo het gevoel dat de cirkel herbegint, dat de mens veerkrachtig is. Zelfs na een jaar vol emoties, *en* na wat er ook is gebeurd: het kan toch in majeure eindigen *én* herbeginnen. Letterlijk 'op een positieve noot'.”

Sarah Vankersschaever

(De Standaard, 03.01.2026)